

навчальному закладі, затвердженому Вченою радою відповідного закладу. У такому документі мають бути регламентовані дії викладача, завідувача кафедри у разі виявлення плагіату в курсових, магістерських роботах; порядок застосування заходів впливу до студента, в роботі якого виявлено факт плагіату; порядок оскарження цих дій студентом.

Встановлення і розмежування фактів цитування, плагіату, неправомірного використання творів має здійснюватися з урахуванням особливості творчої наукової діяльності, яка полягає в тому, що створення наукового твору передбачає дослідження праць інших вчених у певній галузі знань. Тому у більшості творів наукового характеру використовуються окремі частини творів інших вчених. В одному з судових рішень у справі, пов'язаній з встановленням плагіату в дипломній роботі, суд зазначив, що досліджуючи певне питання студент опрацьовує значну кількість джерел і викладає матеріал ґрунтуючись на тому термінологічному апараті і враховуючі ті мовні конструкції, які використовуються у певній галузі знань та знайшли своє відображення у працях вчених, якими обґрунтовано відповідні наукові положення. Генерація нових ідей та опис наукових концепцій здійснюється саме завдяки вивченню та аналізу здобутків інших вчених. При викладенні певних положень науковці використовують термінологічний апарат, який притаманний певній галузі науки, при цьому у гуманітарних науках (особливо у юридичних) широко використовуються мовні конструкції, що містяться у нормативно-правових актах. Тому, доволі часто можуть спостерігатися певні текстуальні збіги у роботах різних авторів, і лише після дослідження їх характеру та розміру може бути встановлено чи має місце у певному творі недобросовісне запозичення фрагментів творів інших авторів або ні (Рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 червня 2016 р. у справі № 758/14649/15-ц).

Розглянуті аспекти реалізації і захисту прав на результати інтелектуальної діяльності у сфері вищої освіти свідчать про наявність значної специфіки творчої діяльності у зазначеній сфері, яка пов'язана із особливостями створення наукових творів, тісним переплетенням правових і морально-етичних основ наукової творчості, що має враховуватися усіма учасниками освітнього процесу задля попередження порушень прав інтелектуальної власності і їх ефективного захисту.

ЩОДО ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ НАУКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

А.Є. Краковська

На сьогоднішній день вища юридична освіта в Україні проходить відповідні етапи реформування. З метою утвердження розуміння фаху правника як професійно незалежної професії, спрямованої на утвердження верховенства права та захист прав і свобод людини, засновуючись на Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а також утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави відбувається розробка Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. Метою цієї концепції є сприяння становленню в Україні правничої освіти як системи стандартів змісту та методики викладання правничих дисциплін, базованих на формуванні правничих навичок, обізнаності щодо питань етики та прав людини, розумінні фундаментальної ролі правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини, а також стандартів доступу до правничої професії.

Стандарт правничої освіти має забезпечувати у здобувачів правничої освіти формування інтегральної, загальних і спеціальних компетентностей. Серед цих трьох компетентностей звернемо увагу на останні, оскільки вони охоплюють теоретичні і прикладні знання про природу і призначення права, його доктрини, принципи та інститути, а також уміння і навички у процесі правозастосування, зокрема знання засад, принципів та інститутів адміністративного права і адміністративного процесуального права. Однак, на сьогодні, затвердженого Стандарту в Україні не має, що викликає суперечки між вченими-адміністративістами щодо змісту сучасної науки адміністративного права.

Існує кілька основних підходів до визначення змісту науки адміністративного права. Так, В.Б. Авер'янов зазначає, що наука адміністративного права – це галузева юридична наука, предметом дослідження якої є комплекс організаційно-правових проблем, пов'язаних із здійсненням державою повноважень виконавчої влади та завдань і функцій державного управління. Поняття науки адміністративного права ширше за поняття адміністративного права як галузі права. Наука адміністративного права вивчає не тільки адміністративно-правові норми і відносини у сфері державного управління, а й аналізує практику застосування чинного законодавства. Вона досліджує: адміністративно-правові інститути та їх співвідношення; проблеми систематизації та кодифікації адміністративного права; правовий статус суб'єктів адміністративного права, їх права і обов'язки, адміністративні процедури та проблеми адміністративного процесу й адміністративної юрисдикції; засоби забезпечення і зміцнення режиму законності, дисципліни та відповідальності у сфері виконавчої і розпорядчої діяльності; взаємозв'язок адміністративного права з іншими галузями правової системи; етапи історичного розвитку галузі адміністративного права, шляхи його подальшого вдосконалення; досвід адміністративно-правового регулювання і досягнення зарубіжної правової науки. Головне призначення науки адміністративного права – розробка наукових висновків, рекомендацій і конкретних пропозицій щодо вдосконалення та посилення ефективності діючих адміністративно-правових норм і відповідних правових інститутів, що врешті-решт безпосередньо впливає на ефективність державно-управлінської діяльності (а в цьому виявляється активний вплив науки на розвиток галузі права).

Визначальний вплив на розвиток науки адміністративного права справляє загальна теорія держави і права та наука конституційного (державного) права. За роки незалежності України були радикально переглянуті теоретичні та методологічні основи науки адміністративного права. Нова доктрина адміністративного права безпосередньо впливає на процес реформування адміністративного права як галузі права. Ця доктрина базується на визнанні якісно нової ролі держави у взаємовідносинах з громадянами – не панування, а служіння їм. Конституція України (ст. 3) проголошує: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Процес становлення демократичної, правової держави в Україні зумовлює докорінні зміни в механізмі правового регулювання суспільних відносин. Це особливо актуально для галузі адміністративного права. Відбувається процес переосмислення поглядів щодо сутності, принципів, функцій і системи адміністративного права з урахуванням змін, що стосуються проблем управління, діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, утвердження пріоритету юридичного забезпечення реалізації та захисту прав і свобод громадян. Тому навчальний курс адміністративного права має будуватися

з урахуванням тенденцій розвитку та реформування науки адміністративного права і відповідати реаліям сьогодення.

Викладання українського адміністративного права передбачає опанування певним інструментарієм науки адміністративного права, вивчення її засад і основних інститутів, ознайомлення з чинним адміністративним законодавством.

Наука адміністративного права включає загальну частину, в якій представлені теоретичні проблеми цієї провідної галузі публічного права, та особливу частину, присвячену організаційно-правовим проблемам державного управління та адміністративному законодавству, що діє в окремих сферах суспільного розвитку. Відповідно до цього навчальний курс адміністративного права складається із загальної частини та особливої частини. Загальна частина включає витoki та основні етапи розвитку адміністративного права, його місце в системі українського права, джерела адміністративного права і адміністративного законодавства; ключові теми навчального курсу стосуються норм адміністративного права, особливостей їх структури, видів, форм реалізації та втілення в адміністративно-правових відносинах; вивчення правового статусу суб'єктів адміністративного права; правове регулювання функцій, повноважень, форм і методів державного управління, що утворюють основні адміністративно-правові засади діяльності органів виконавчої влади; особлива увага має приділятися таким інститутам, як державна служба і державний контроль, адміністративний примус та заходи його застосування, адміністративна відповідальність та особливості її застосування щодо фізичних і юридичних осіб за законодавством України; наголошується на сутності й принципах адміністративного процесу, його структурі та дається характеристика основних видів адміністративних проваджень. Враховуючи, що норми адміністративного права регулюють величезний обсяг різних відносин у всіх сферах державного управління, розгляд чинного адміністративного законодавства і засад організації та діяльності органів виконавчої влади у згаданих сферах становить зміст особливої частини навчального курсу. Загалом навчальний курс «Адміністративне право України» ґрунтується на сучасних досягненнях адміністративно-правової науки та діючій законодавчій базі. Це забезпечує актуалізацію набутих студентами знань та ефективне застосування їх в майбутній професійній діяльності.

Представником дещо іншого відходу до змістовного наповнення адміністративного права є Р.С. Мельник. Він зазначає, що до змісту Загального адміністративного права мають увійти: інститут принципів адміністративного права; інститут суб'єктивних публічних права приватних осіб; інститут адміністративної процедури; інститут публічного майна; інститут примусового виконання адміністративних актів; інститут відшкодування шкоди, завданої приватній особі незаконними діями (рішеннями) публічної адміністрації. Також, він звертає увагу на те, що поділ адміністративного права на частини не дозволяє показати принципової різниці між нормами Загальної частини та нормами Особливої частини адміністративного права, що вони існують ніби як єдине ціле, вельми умовно розділене на частини. Проте норми Особливого адміністративного права, зосереджені у межах відповідних підгалузей, насправді є самостійними правовими утвореннями, майже окремими галузями права. Тобто Загальне адміністративне право є по відношенню до Особливого адміністративного права ніби правовим фоном, який визначає основні закони (принципи) правового регулювання в окремих сферах діяльності публічної адміністрації, тим самим не посягаючи на самостійний характер кожної з його підгалузей. А у зв'язку з цим студенти юридичних вищих навчальних закладів та факультетів мають

обов'язково вивчати Загальне адміністративне право і окремо Особливе адміністративне право, у рамках ряду самостійних навчальних дисциплін.

Представником ще одного підходу до змісту адміністративного права є С.В. Петков, який до загальної частини адміністративного права зараховує норми (у тому числі правові принципи), які діють у всіх сферах організації і функціонування публічного управління, до Особливої частини – норми, що регулюють забезпечення адміністративного правопорядку, і при цьому виділяє ще одну частину – Спеціальну, яку становить адміністративна деліктологія.

Виходячи з вищенаведеного, слід зауважити, що виходячи з нової доктрини адміністративного права, яка базується на визнанні якісно нової ролі держави у взаємовідносинах з громадянами – не пануванні, а служіння їм, адміністративне право необхідно очистити від невластивих йому відносин, не забуваючи про вдосконалення законодавства України відповідно до концепції про взаємну відповідальність громадян і держави, що сприятиме подальшому розвитку українського права і суспільства у напрямі підвищення відповідальності органів публічної влади, зменшення проявів корупції та захисту прав та свобод людини і громадянина, вихованню громадян у дусі поваги до закону, права та держави.

ЩОДО ЗМІСТУ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АГРАРНЕ ПРАВО»

Ю.М. Павлюченко

Аграрне право є галуззю права, яка утворилась в силу ряду об'єктивних чинників і на сьогоднішній день об'єднує норми та інститути, які регулюють окрему галузь економіки – аграрний сектор. Як навчальна дисципліна «Аграрне право» вивчається у багатьох вищих навчальних закладах, які готують фахівців спеціальності «Правознавство». Доцільність включення цієї дисципліни у навчальний план підготовки з поміж іншого обумовлюється наступними причинами: це реально існуючий аграрний сектор, частка якого у ВВП складає близько 16%; наявність розгалуженого аграрного законодавства; зростаючий інтерес до питань правового регулювання аграрних відносин, підвищення попиту на «юристів - аграрників» та ін.

Ця навчальна дисципліна традиційно поділяється на загальну, особливу і спеціальну частини, які складаються з приблизно усталеного переліку тем і питань до вивчення. Втім представлена для обговорення Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти, стрімкий розвиток аграрних відносин та аграрного законодавства, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та інші чинники зумовлюють необхідність сучасного змістовного наповнення програми навчальної дисципліни.

Викладене підтверджує актуальність обраної теми дослідження, яке спрямоване на конкретизацію чинників, які потрібно враховувати при формуванні та оновленні програми навчальної дисципліни «Аграрне право».

Навчальна дисципліна «Аграрне право» присвячена вивченню правового регулювання суспільних відносин, які мають місце при виробництві, переробці та реалізації сільськогосподарської продукції. При цьому мету курсу можна сформулювати як конкретизацію засад здійснення господарської діяльності в аграрній сфері, формування теоретичних і практичних знань у сфері аграрного права та законодавства. Серед основних завдань курсу потрібно відмітити: набуття вмінь щодо правової оцінки аграрних правовідносин; вироблення навичок із застосування аграрного та інших галузей законодавства для захисту прав та інтересів працівників сільського господарства, аграрних товаровиробників, інших